

Overijssel

Initiatiefvoorstel

'Toekomst van het Overijssels Platteland'

Een voorstel voor 'wonen voor oud en jong' en 'Digitale Dorpen'

Initiatiefvoorstel nr. PS/2018/171

De Toekomst van het Overijssels Platteland
Een voorstel voor 'wonen voor oud en jong' en 'Digitale Dorpen'

Datum
07-03-2018

Inlichtingen bij
Jeroen Piksen
06 22 26 72 57
jeroenpiksen@gmail.com

Aan de Provinciale Staten

Onderwerp

De Toekomst van het Overijssels Platteland:
Een voorstel voor 'wonen voor oud en jong' en 'Digitale Dorpen'

Bijlage:

- I. Ontwerpbesluit nr. PS/2018/171 (bijgevoegd)
- II. Verslag "Platteland van de Toekomst" Congres van 11 januari 2018

Samenvatting van het voorgestelde besluit:

De leefbaarheid van het platteland verdient onze aandacht. Om de vitaliteit van dorpen te versterken, willen we de sociale en economische vitaliteit versterken. Daarbij willen we inzetten op:

- **Het organiseren van huisvesting waar ouderen die intensieve zorg nodig hebben zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen;**
- **Het creëren van huisvesting voor jongeren;**
- **Investeren in plattelandsdigitalisering door initiatieven financieel en met kennis te ondersteunen.**

Daarbij is het van belang dat in samenwerking tussen verschillende betrokken partijen ervaring wordt opgedaan over de grenzen van bevoegdheden van overheden heen en tussen de verschillende beleidsdomeinen. Deze ervaring kan worden opgedaan in concrete woonexperimenten. Het voorstel is om in drie Overijsselse dorpen concreet aan de slag te gaan en daarvoor personele en financiële capaciteit ter beschikking te stellen. Om het gebruik van glasvezel te stimuleren en de kansen die dat biedt te benutten, wordt ook voorgesteld om de gemeenschappen van de dorpen te stimuleren met ideeën te komen en de drie beste ideeën daadwerkelijk uit te voeren.

Aanleiding

De leefbaarheid en vitaliteit van het platteland wordt enerzijds bepaald door de sectoren die daar prominent aanwezig zijn, zoals de landbouw en de toeristische sector. Anderzijds zijn ook de lokale economieën van dorpen bepalend. Een krimpende bevolking lijkt die vitaliteit aan te tasten. Niet het aantal inwoners karakteriseert de vitaliteit van een dorp, ook de sociale samenhang en de sociale vitaliteit¹ zijn een bepalende factor. Door te bevorderen dat mensen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen, wordt de sociale samenhang versterkt. Daarnaast biedt het internet in combinatie met allerlei slimme oplossingen een mogelijkheid om binnen gemeenschappen nauwer in contact te staan met elkaar. Bijvoorbeeld bij het organiseren van vervoer, de zorg en andere dagelijkse behoeften. Dit willen we graag bevorderen. Vanwege de afname van het voorzieningenniveau op het platteland als gevolg van de demografische ontwikkelingen, is het gerechtvaardigd om juist daar een extra inzet te plegen. Het doel is om de cohesie te versterken. Dit voorstel pleit voor het uitvoeren van een aantal pilots op dit gebied.

Op 11 januari jl. heeft het CDA een conferentie georganiseerd over de toekomst van het platteland. (Zie voor het verslag bijlage 2)

Er is gesproken met verschillende vertegenwoordigers van Overijsselse gemeenten, maatschappelijke organisaties en bewoners van het platteland. Uit deze conferentie kwam vooral het signaal naar voren dat er knelpunten zijn op de woningmarkt in de Overijsselse dorpen. De problemen spitsen zich toe op twee groepen: namelijk jongeren die voor het eerst zelfstandig willen wonen en ouderen die zorg nodig hebben en graag in hun eigen dorp willen blijven wonen. Daarnaast kwam ook aan de orde dat de mogelijkheden die breedband biedt, nog onvoldoende benut worden. De kennis om dit goed in te zetten ontbreekt. Er worden kansen gezien om de leefbaarheid met behulp van slimme digitale oplossingen te verbeteren.

Overwegingen

Op tal van terreinen probeert de overheid de burger meer verantwoordelijkheid te laten nemen, ook voor de woonomgeving (Veldheer et al. 2012). Hoewel deze beleidswens voor alle woonmilieus geldt, appelleert het idee van zelfsturing vooral aan de kleine dorpsgemeenschappen. Plattelandsbewoners krijgen onder meer taken toegeschoven voor het beheer van dorpsvoorzieningen, natuur en de zorg voor elkaar. Het is moeilijk voorstelbaar dat aan alle hooggespannen verwachtingen kan worden voldaan. Zeker omdat er in kleine gemeenschappen het aantal schouders dat het dorp kan dragen beperkt is. Actieve bewoners zullen moeten kiezen, en daarmee kunnen voorzieningen en andere collectieve zaken verdwijnen die belangrijk zijn voor de leefsituatie van ouderen en andere (kwetsbare) groepen onder de dorpsbevolking.

Het platteland biedt nieuwe kansen en is niet meer overwegend agrarisch (Bron: Kansen voor het platteland, SER 05/12). Land- en tuinbouw blijven sterk gezichtsbepalend, maar andere sectoren zijn belangrijke economische dragers geworden. Te denken valt daarbij aan industrie, handel, transport, recreatie en andere dienstverlening. Wij zien kansen in het ontdekken en verbinden van nieuwe en bestaande economische dragers op het platteland.

Voorzieningen zoals bibliotheken, winkels, huisartsenpraktijken en scholen staan in plattelandsgebieden onder druk. Daarnaast blijkt dat zowel jongeren, ouderen als nieuwkomers heel graag op het platteland wonen. De voordelen van gemeenschapszin, ruimtelijke kwaliteit, eigenheid etc. worden gewaardeerd en met de ontwikkeling van de e-bike kunnen makkelijk afstanden van 5-10 kilometer snel worden overbrugd. De aanwezigheid van goede digitale infrastructuur (glasvezel) biedt grote kansen. Denk daarbij aan het leveren van diensten op het gebied van zorg, het onderhouden van contact en slimme data gedreven oplossingen. Digitale internettoepassingen op het gebied van domotica, zorg en studeren op afstand, mobiliteitsdiensten en telewerken kunnen ondersteunend zijn in het leefbaar houden van een dorp.

'Natuurlijke' ontmoetingsplekken zoals winkels, bibliotheken en scholen verdwijnen terwijl deze plekken de gemeenschapszin concretiseren. In het bijzonder in de plattelandsgebieden is iedere inwoner nodig om de leefbaarheid in stand te houden: verenigingsleven, mantelzorg, gemeenschapszin. Het is van belang dat zowel ouderen als jongeren kunnen blijven wonen in hun eigen dorp en dat waar mogelijk de cohesie wordt versterkt met digitale diensten.

Vervolgtraject

Om de genoemde problematiek aan te pakken heeft de CDA-fractie twee concrete voorstellen om de leefbaarheid op het platteland in positieve zin te beïnvloeden.

1. Wonen op het platteland
2. Digitalisering van het platteland

1. Wonen op het platteland

De wens om in het eigen dorp te blijven wonen heeft vooral betrekking op twee doelgroepen: ouderen en jongeren.

Ouderen

Ouderen komen op enig moment in een fase van hun leven waarbij (intensieve) zorg nodig is. Op opname in een verpleeghuis is dan nog niet nodig. Met behulp van een Persoons Gebonden

budget (PGB) is het mogelijk deze zorg in de eigen omgeving te organiseren. Dit vraagt wel huisvesting oplossingen waarbij meerdere zorgvragers bij elkaar gaan wonen. De 24-uurszorg kan dan efficiënt worden georganiseerd. Naast de professionele zorg is voor deze groep ouderen mantelzorg door familie en vrienden nog steeds heel belangrijk. Ouderen de gelegenheid bieden om deze zorg te krijgen in hun eigen oorspronkelijke woonomgeving heeft verschillende voordelen. De mantelzorg kan goed worden georganiseerd, het reizen door mantelzorgers wordt beperkt en de onderlinge banden tussen generaties worden versterkt. Ook voor de werkgelegenheid in de dorpen biedt dit kansen. Door de zorg te organiseren in dorpen (in plaats van de nabijgelegen steden) worden banen gecreëerd. Dit komt de economische vitaliteit van deze dorpen ten goede. Bovendien is een deel van deze banen in te vullen met kleine contracten, waardoor ook een beroep kan worden gedaan op mensen die werk en zorg voor eigen familie willen combineren. Daarmee neemt het potentieel aan werknemers voor de zorg toe, waarmee dit voorstel ook bijdraagt aan de dreigende personeelstekorten in de zorg.

Dit initiatiefvoorstel moet eraan bijdragen dat sociale huisvestingsprojecten voor met name zorgbehoevende ouderen, die door de lokale gemeenschap worden ontwikkeld beter worden ondersteund. Vaak hebben deze projecten meerdere functies, zoals bijvoorbeeld een centrale ontmoetingsplek voor het dorp of kern. Luttenberg Woont is hiervan een voorbeeld. Er ligt een sluitende businesscase, maar het project loopt vast op financiering. Dit voorstel moet een oplossing bieden voor dergelijke projecten.

Voorbeeld: LuttenbergWoont

In Luttenberg heeft een aantal initiatiefnemers een plan ontwikkeld om de locatie Maria-Oord te herontwikkelen tot een moderne duurzame woonlocatie voor 55-plussers uit Luttenberg. Het huidige pand is beeldbepalend voor Luttenberg en wordt daarom behouden. Het pand zal worden verbouwd naar 11 huurappartementen voor senioren, al dan niet met een zorgvraag. Ook komt er een zorg-welzijn steunpunt in het gebouw. Tevens wordt op verzoek vanuit de bevolking de kleine kapel behouden. De plannen die zijn opgesteld hebben, zo lijkt het, een sluitende businesscase. Toch kunnen ze niet gerealiseerd worden, omdat de financiering niet rondkomt. De woningcorporatie doet niet mee. Lokale zorginstellingen zijn niet in de positie om in dergelijke projecten te investeren. Om dit soort initiatieven een kans te geven, is een andere manier van financiering nodig. In Overijssel zijn meerdere initiatieven die tegen dezelfde problemen aanlopen en, ondanks dat ze zeer kansrijk zijn, niet gerealiseerd worden. In sommige gevallen zou een garantstelling al voldoende kunnen zijn om een project van de grond te krijgen.

Zie ook: www.luttenbergwoont.nl

Jongeren

Veel jongeren in Overijsselse dorpen wonen nu nog gedwongen bij hun ouders, omdat passende huisvesting in de eigen omgeving ontbreekt. Deze jongeren zijn over het algemeen op zoek naar kleine betaalbare woningen. Tijdens de conferentie is duidelijk geworden dat deze woningen er niet zijn en dat verschillende overheden naar elkaar wijzen als het gaat om het vinden van oplossingen. Door jongeren zelfstandige huisvesting aan te bieden in hun eigen omgeving wordt de binding met het dorp vergroot en de sociale cohesie versterkt. Als voorbeeld werd genoemd het dorp Tilligte waar concrete wensen bestaan voor het realiseren van wooneenheden voor jongeren in een vrijkomend agrarisch gebouw.

Wij stellen voor dat GS gaat onderzoeken of en zo ja welke belemmeringen er zijn om de bestemming van voormalige agrarische gebouwen te wijzigen in woonbestemming.

Pilotprojecten

De problemen die worden ervaren als het gaat om het organiseren van huisvesting voor jongeren en wonen met zorg voor ouderen kunnen worden teruggevoerd op een complex van factoren waarbij verschillende overheden een rol hebben en binnen die overheden verschillende domeinen betrokken zijn.

Het voorstel is met pilots in drie dorpen in Overijssel aan de slag te gaan, om te laten zien dat er juist winst kan worden behaald door integraal te werken in plaats van sectoraal te denken. Juist de rol van intermediair en aanjager tussen verschillende partijen past goed bij de provincie en rechtvaardigt dat we daarin het initiatief nemen.

Het is daarbij de uitdaging een aanpak te kiezen die uitstijgt boven een individuele kerntaken van de provincie en die verbinding legt tussen gemeenten, woningbouwverenigingen, zorgverzekeraars en het Rijk.

Dit biedt ook de mogelijkheid om deze opgave te combineren met andere (provinciale) beleidsdoelen zoals verduurzaming, energiebesparing en het behoud van beeldbepalende gebouwen zoals oude gemeentehuizen, scholen, kloosters, etc. Daarbij kan worden aangehaakt bij een of meer van de lopende initiatieven, zoals Luttenberg Woont, Heeten Woont, Blijven Wonen in Hengevelde, Kloosterhaar voor Elkaar en St. Isidorushoeve

2. Digitalisering van het platteland

Bijna heel Overijssel is voorzien van glasvezel. Dit vergroot de economische mogelijkheden in met name de buitengebieden van het platteland. Bedrijven kunnen supersnelle internetverbindingen inzetten om innovatiever te worden en werken op afstand mogelijk te maken. Zo kunnen interessante banen in dorpen worden gecreëerd die mensen van buitenaf aantrekken. De kracht, economische vitaliteit en leefbaarheid van een dorp wordt hiermee versterkt.

Witte vlekken

Het glasvezelnet kan ook worden benut voor de maatschappelijke en sociale leefbaarheid van het platteland. Om dit tot een succes te maken is het van belang dat we ook oog hebben voor de zogenaamde witte vlekken. De plekken (vooral in de buitengebieden) in Overijssel waar het nog niet gelukt is glasvezel aan te leggen. Om de leefbaarheid van het platteland te versterken moeten we dit niet vergeten. De kracht van dit initiatiefvoorstel is dat iedereen kan mee doen. Dan moet toegang tot de digitale snelweg ook voor iedereen beschikbaar zijn.

Digitale Dorpen

Kan het mogelijk worden dat drones straks helpen de veiligheid van de buurt in de gaten te houden of langs komen om de boodschappen te bezorgen? Voor inwoners van landelijke gebieden kunnen drones uitkomst bieden en helpen bij het verbeteren van de leefbaarheid.

Niet alleen de werkgelegenheid in landelijke gebieden kan een impuls krijgen door innovatief gebruik van digitale techniek, maar ook de mobiliteit en dienstverlening. Denk aan apps waarmee ouderen gebruik kunnen maken van een lokale "liftcentrale" of snel een pendelbusje kunnen bestellen in een dorp zonder busverbindingen. Wat zou het mooi zijn als je gemeentelijke zaken nog meer online kunt regelen, zodat je niet meer naar het gemeentehuis hoeft in een ander dorp. Door middel van ICT-zorgapplicaties, zoals OZO verbindzorg, kunnen zorgvragers en hun mantelzorgers veel regelen, afstemmen en communiceren over zorgverlening. Fysieke afstanden doen er dan niet meer toe. We zien kansen om eenzaamheid tegen te gaan en dienstverlening te verbeteren (zoals alarmering en signalering).

Voorbeeld: OZO Verbindzorg

OZO staat voor Ouderen Zorg. Grote voordelen van OZOverbindzorg zijn het digitaal stellen van – niet spoedeisende – vragen en dat iedereen op de hoogte is van de vragen en antwoorden. Het gevolg hiervan is dat de gezondheid van cliënten scherp in beeld is. Tijdig bijsturen wordt mogelijk, waardoor bijvoorbeeld ziekenhuisopname voorkomen kan worden.

De onderlinge communicatie en afstemming van zorg verloopt via een eenvoudig computerprogramma. De voortgang is inzichtelijk en iedereen met toestemming heeft inzicht in de voortgang van de zorg en kan daaraan bijdragen. Thuiszorg en huisarts vragen cliënt om deelname en zorgen voor aansluiting van het netwerk. De cliënt nodigt zelf mantelzorgers, familie en zorgverleners uit.

De cliënt heeft een eigen pagina met zorgplan; welke zorg wordt wanneer gegeven en door wie. Een team van zorgverleners stelt bij de cliënt thuis het zorgplan op. De mantelzorger kan hierbij aanwezig zijn. Het zorgplan wordt regelmatig geëvalueerd en zo nodig aangepast.

Zie ook: www.ozoverbindzorg.nl

Maatschappelijk en lokaal draagvlak zijn voor plattelandsdigitalisering een absolute voorwaarde, omdat dit zonder de inzet van vrijwilligers en verenigingen onmogelijk is. Daarom willen wij lokale gemeenschappen faciliteren en uitdagen hiermee aan de slag te gaan. Hierbij zal professionele ondersteuning nodig en welkom zijn. De universiteit Twente kan hier mogelijk in voorzien. Lokale gemeenschappen krijgen zo de mogelijkheden om op projectmatige wijze met plattelandsdigitalisering aan de slag te gaan en zo te werken aan de leefbaarheid van het platteland. Met deze projecten dingen zij mee naar de titel 'beste digitale dorp van Overijssel'. De gedachte is maximaal tien ideeën te laten uitwerken en na beoordeling maximaal drie initiatieven daadwerkelijk te realiseren.

Voorstel

Gelet op het voorgaande stellen wij u voor het besluit te nemen, als in concept in bijlage I verwoord.

Jeroen Piksen
CDA-fractie

Besluit nr. PS/2018/171

Provinciale Staten van Overijssel, gelezen het voorstel d.d. 7 maart 2018

Besluiten:

1. Gedeputeerde Staten op te dragen te starten met drie pilots in drie verschillende dorpen in Overijssel waarbij vanuit een integrale aanpak over de grenzen van beleidsdomeinen en verantwoordelijkheden van verschillende overheden bij wijze van experiment concreet wordt gewerkt aan de realisatie van zelfstandige huisvesting voor jongeren en voor ouderen in combinatie met zorg samen met betrokken gemeenten, zorgverleners, investeerders, corporaties en of ontwikkelaars.
2. Een budget van € 250.000,- beschikbaar te stellen voor het aantrekken van een projectleider voor een periode van 2 jaar en voor drie pilots, inclusief een bijbehorend budget voor het uitvoeren van de nodige (haalbaarheids-)onderzoeken.
3. Een budget van € 750.000,- beschikbaar stellen om te kunnen investeren in deze projecten; zo nodig aangevuld met een geldlening dan wel een garantie op een voor de realisering van zo'n project aan te trekken geldlening.
4. Een budget van € 2.000.000,- beschikbaar te stellen voor projectrealisatie (3 x € 500.000,-) en proceskosten (€ 500.000,-) voor realisatie van drie ideeën voor planontwikkeling en – uitvoering van innovatieve digitaliseringsprojecten ten behoeve van de leefbaarheid van het platteland. Als dekking van dit voorstel kan het verwachte overschot van de reserve "Garantie breedband" worden aangewend.
5. Gedeputeerde Staten op te dragen in het kader van de P&C cyclus onze staten te informeren over de voortgang van de pilots.
6. Verzoeken wij GS te onderzoeken of en zo ja welke belemmeringen er zijn om de bestemming van voormalige agrarische gebouwen te wijzigen in woonbestemming.

Zwolle,

Provinciale Staten voornoemd,

Bijlage 2:

Verslag Platteland van de Toekomst Congres georganiseerd door CDA Overijssel op 11 januari 2018

Op 11 januari is plattelandscongres 'De toekomst van het Platteland' gehouden. Naast de CDA'ers en sprekers waren er 75 deelnemers, Naast CDA-leden was met name vanuit de Plaatselijke Belangen en agrarische sector veel belangstelling. Het doel van de middag was het antwoorden te krijgen op twee hoofdvragen: waar zitten de zwakke punten van het platteland en hoe kunnen die omgezet worden naar nieuwe toekomstgerichte kansen. Gevoed door de informatie van de drie sprekers is aan drie thematafels gesproken over deelonderwerpen zoals,

- Sociale kwaliteit en leefbaarheid van het platteland (stil leed, eenzaamheid, bereikbaarheid, voorzieningen, wonen en zorg).
- Verbinding oude en nieuwe bewoners. Wat zijn de economische kansen van het platteland en welke implicaties zijn mogelijk en aanvaardbaar. De bevolkingssamenstelling verandert. Minder agrariërs, meer bewoners (nieuwkomers) met een andere achtergrond en leefstijl.
- Uitdagingen agrarische sector (asbest, imago intensieve landbouw, voortbestaan familiebedrijven) en veiligheid op het platteland (illegale en criminele activiteiten, politiezorg en verantwoordelijk bewoners).
- Bijna de hele provincie is voorzien van glasvezel. Hoe kunnen we digitalisering inzetten voor de leefbaarheid, zowel economisch als sociaal.

Er is een brede opbrengst gerealiseerd door alle deelnemers van het congres "Platteland van de Toekomst". Naast de twee rode draden die in dit voorstel worden uitgewerkt, benoemen wij ook de overige punten van inbreng.

Aantal essentiële aandachtspunten:

1. Vanuit de agrarische sector is het van belang het eigen verhaal te vertellen. Waaruit trots en noaberschap mogen spreken. Wil je de verbinding maken met de stedelijke inwoners is het essentieel de juiste beleving neer te zetten. Benadruk de overeenkomsten en leg minder de nadruk op de verschillen.

Bijvoorbeeld door:

Trotse uitstraling middels gastvrijheid, het organiseren van open dagen, fietstochten langs boerderijen, etc.

2. Breng de agrariër en de consument meer bij elkaar, creëer verbondenheid. Speel ook in op kansen met betrekking tot de energieopgave, agro en toerisme, zorg, landbouw en natuur. Het verdienmodel van de agrariër staat enorm onder druk, de agrariër is individualistisch ingesteld om bestaansrecht te verkrijgen en te behouden. Breng de producent en consument meer bij elkaar.

Bijvoorbeeld door:

Product naar de stad brengen zoals bv Food Dock in Deventer, projecten op scholen, samenwerkingsvormen tussen ondernemers platteland en stedelijk.

3. Voorkom het teveel aan bureaucratische procedures welke ineffectief blijken te zijn. Initiatieven vanuit de bevolking dragen en verantwoordelijkheden durven neer te leggen bij inwoners van dorpen en buitengebied. Zij kennen de omgeving als geen ander en weten vanuit historie en beleving veel te bereiken. Ruimte geven, verbinden en faciliteren.

Bijvoorbeeld door:

Betrek de politiek vanuit de provincie en grotere steden meer bij het platteland. Nodig uit en laat zien. Meer flexibiliteit in regelgeving toestaan, maatwerk toepassen. Betrek de omgeving bij het lanceren van goede plannen, creëer draagvlak aan de voorkant.